

Проект «Польсько-українська співпраця представницьких організацій
ректорів для вдосконалення діяльності закладів вищої освіти»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Світлана Цимбалюк,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Ірина Дегтярьова,
Варшавська школа економіки

4 грудня 2024 р.

Зміст

- Організація освітнього процесу в умовах повномасштабного вторгнення. Освітні втрати
- Руйнування інфраструктури та вимушене переміщення закладів вищої освіти
- Вплив війни на контингент здобувачів та чисельність науково-педагогічних працівників
- Фінансування освіти
- Тренди та візії розвитку вищої освіти України у міжнародних та національних стратегічних документах
- Перспективи розвитку вищої освіти України – можливі сценарії

**Організація освітнього процесу в
умовах повномасштабного вторгнення.
Освітні втрати**

Виклики та негативні наслідки широкомасштабної війни для системи вищої освіти в Україні

руйнування та пошкодження освітньої інфраструктури

постійна загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу

міграція здобувачів та науково-педагогічних працівників

вимушене переміщення закладів та учасників освітнього процесу у межах країни

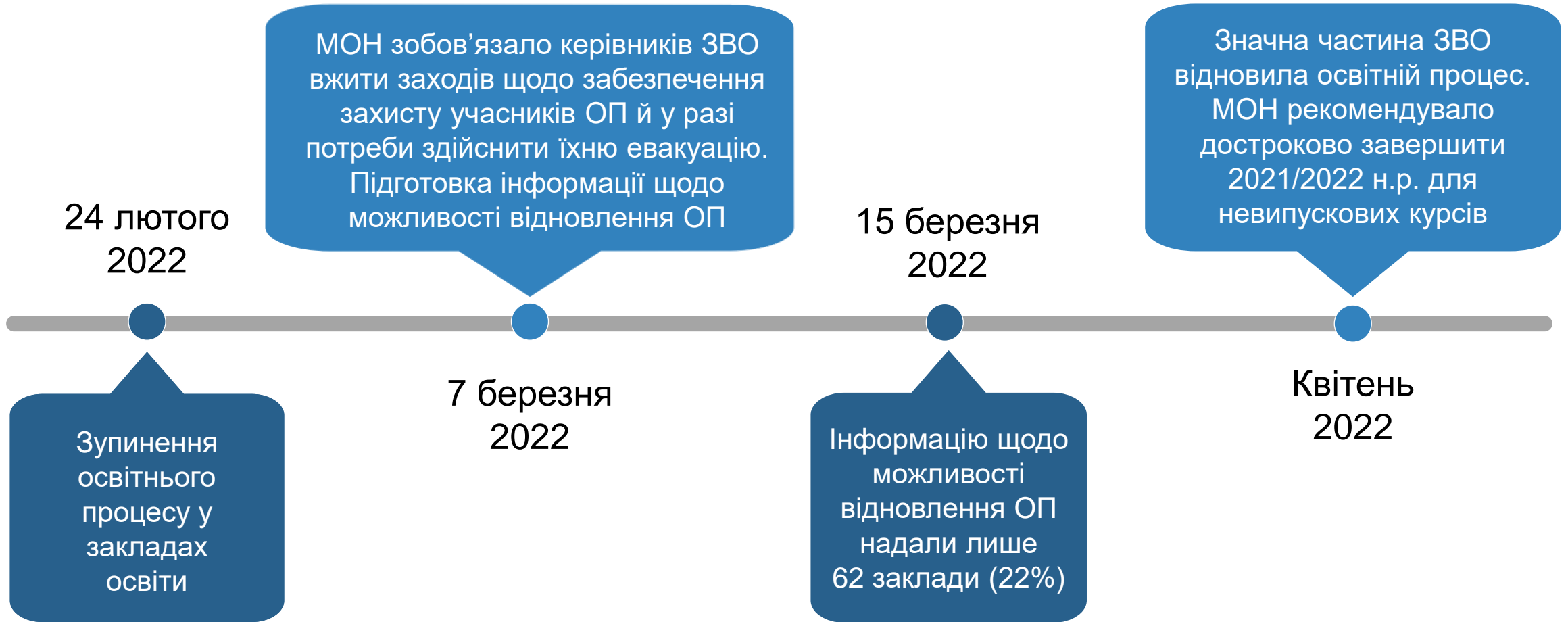

освітні втрати унаслідок уповільнення освітнього процесу, пропусків занять, зниження якості викладання

зменшення видатків зведеного бюджету на освіту

Хронологія з початку повномасштабного вторгнення

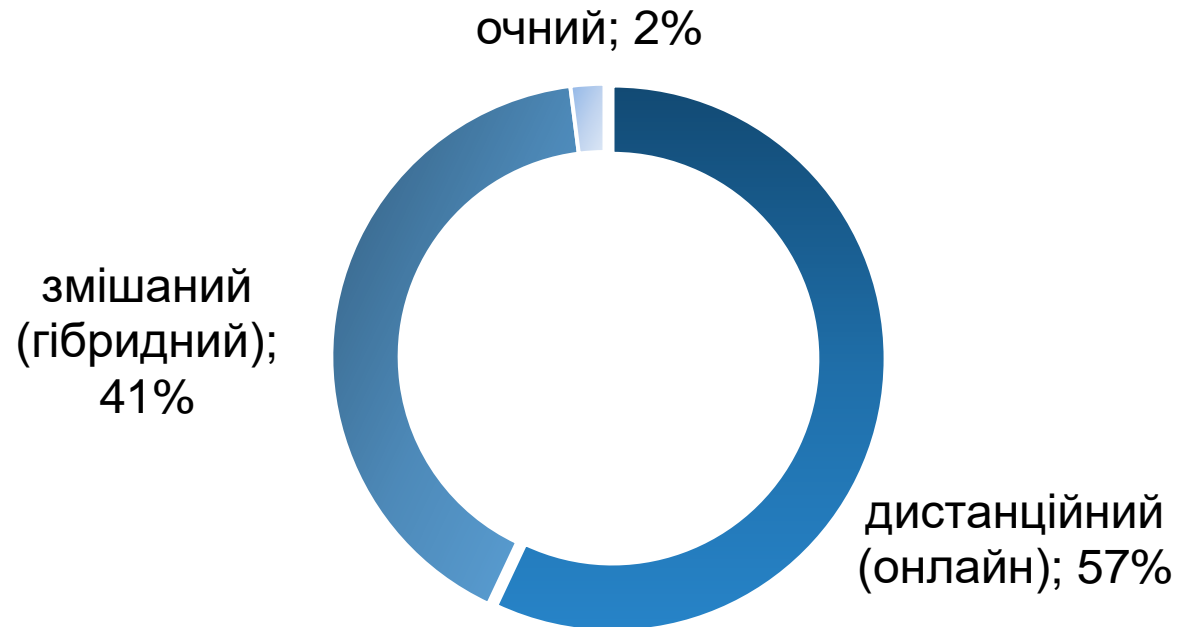

Джерела: **Міністерство освіти і науки України.**

Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану. Наказ МОН України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text>; Про завершення навчального року. Лист МОН від 10.03.22 № 1/3417-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/85933/

Оцінювання потреб вищої освіти України (опитування ЗВО та ЗФПВ, 25 червня – 04 серпня 2022)

Формат навчання

- У більшості закладів освіти майже всі (81-100%) або більше половини (51-80%) здобувачів відновили навчання
- Практично всі заклади освіти забезпечили дистанційне навчання здобувачів, які евакуювалися за кордон

Джерело: **Міністерство освіти та науки України.**

Оцінювання потреб вищої освіти України. Первинний аналіз 25 червня – 04 серпня 2022. С. 2. URL:
https://osvita.ua/doc/files/news/870/87068/ukraine_higher_education_initial_report_.pdf

Оцінювання потреб вищої освіти України (опитування ЗВО та ЗФПВ, 25 червня – 04 серпня 2022)

Перешкоди для продовження освіти

Джерело: **Міністерство освіти та науки України.**

Оцінювання потреб вищої освіти України. Первинний аналіз 25 червня – 04 серпня 2022. С. 2. URL:
https://osvita.ua/doc/files/news/870/87068/ukraine_higher_education_initial_report_.pdf

Проблеми в організації навчання у 2022-2023 н.р.

2022-2023 н.р.

2021-2022 н.р.

Створення
безпекових
умов

Перебої з
електропоста-
чанням,
опаленням,
загрози блекауту

Складності у
комунікації

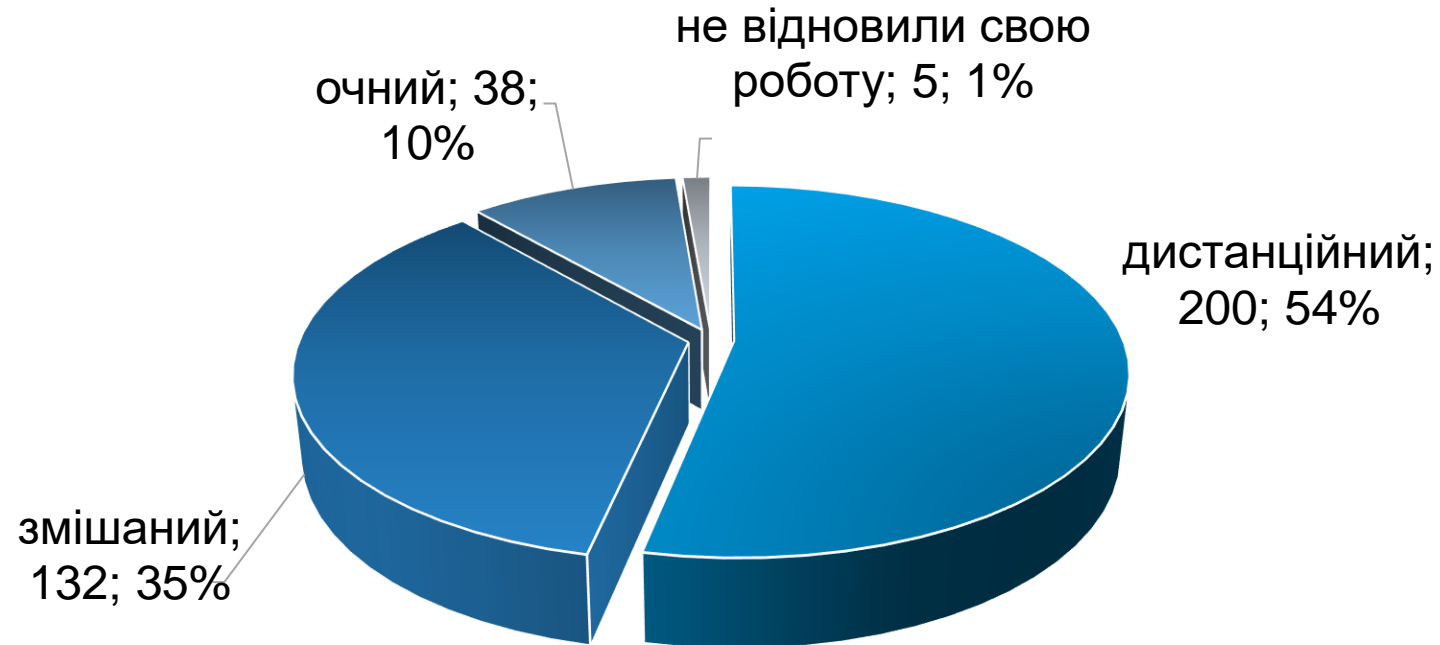

Складності у
доступі до онлайн
курсів

Формат навчання у ЗВО у 2022-2023 н.р.

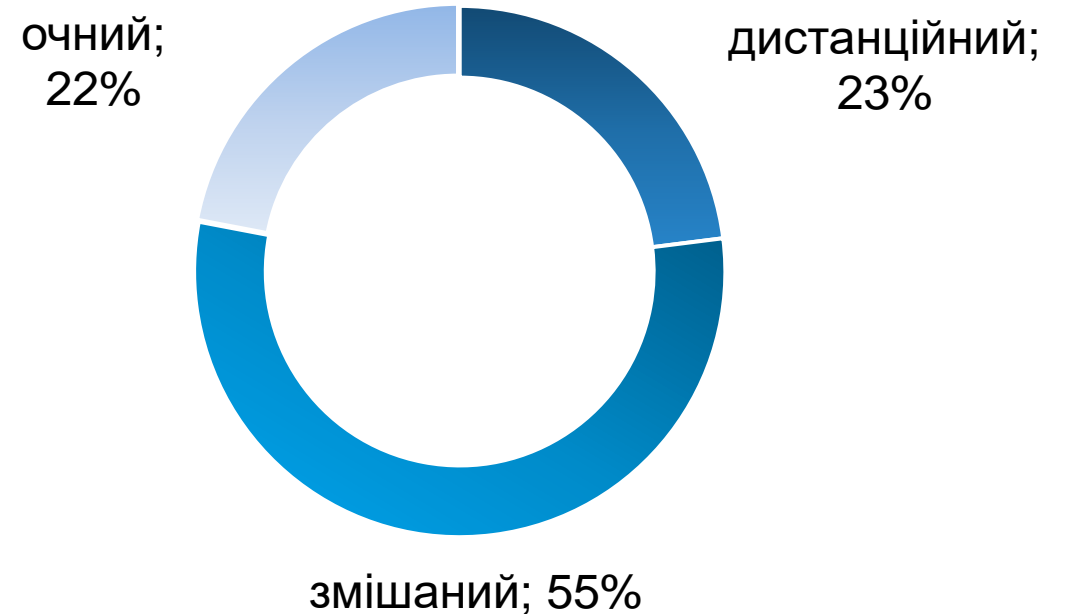

Джерело: **Міністерство освіти та науки України, Інститут освітньої аналітики.**

Освіта і наука України в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. С. 41. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

Формат навчання у ЗВО у 2023-2024 н.р.

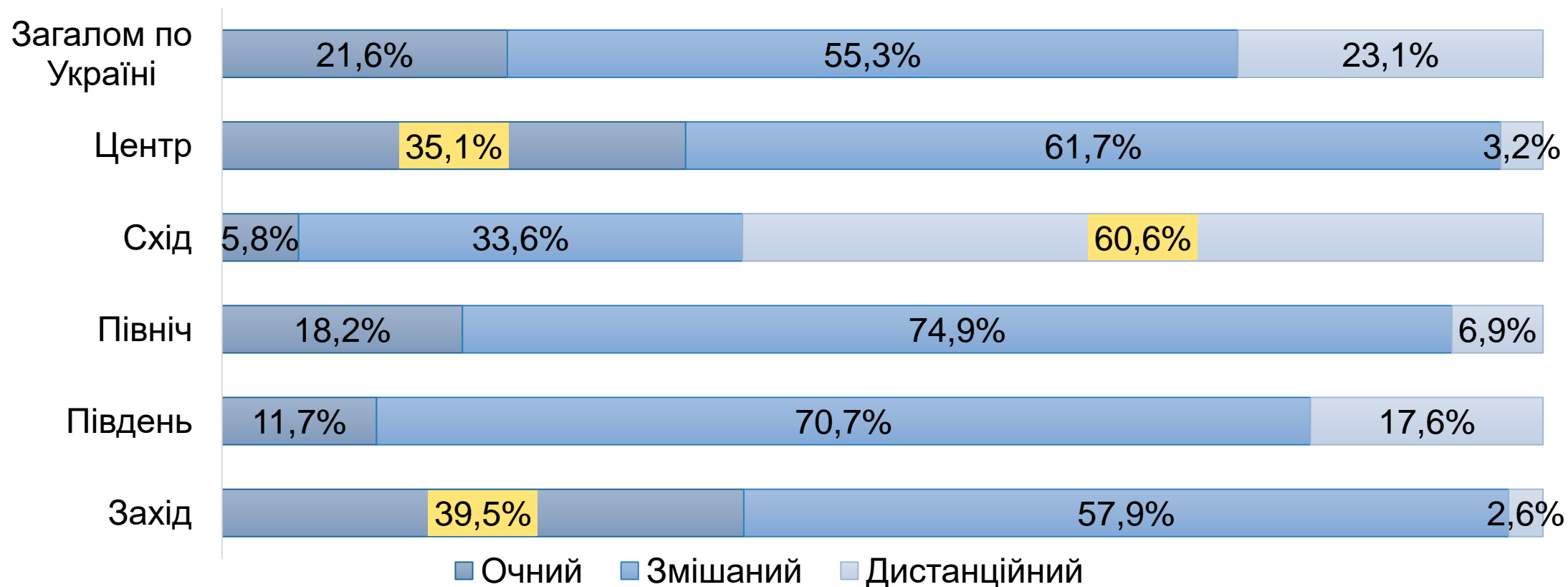
- Перед початком 2023/2024 н.р. **МОН** рекомендувало ЗВО перейти до аудиторного (офлайн) формату ОП з урахуванням наявності та місткості укриттів
- Першочерговим завданням для ЗВО залишалось **забезпечення безпеки учасників ОП**

Джерело: **Міністерство освіти та науки України.**
Про здійснення освітнього процесу. Лист МОН від 11.07.2023 № 1/10142-23. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89545/

Джерело: **Державна служба якості освіти України.**
Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 16. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

Формат навчання в ЗВО у II півріччі 2023-2024 н.р. у розрізі макрорегіонів

Джерело: **Державна служба якості освіти України.**

Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 16. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

Причини вибору ЗВО форматів навчання

Дистанційний	Очний та змішаний формати
<ul style="list-style-type: none"> • Періодичні повітряні тривоги (зокрема неможливість вчасно дістатися до закладу)	<ul style="list-style-type: none"> • Належний рівень безпеки під час освітнього процесу (зокрема наявність обладнаних укриттів)
<ul style="list-style-type: none"> • Низький рівень безпеки організації освітнього процесу (зокрема відсутність у закладі обладнаних укриттів)	<ul style="list-style-type: none"> • Ресурсне забезпечення закладу (зокрема стабільне електропостачання)
<ul style="list-style-type: none"> • Перебування значної частини учасників освітнього процесу за кордоном	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідність якісного забезпечення освітнього процесу та спроможність закладу це зробити
<ul style="list-style-type: none"> • Позитивна практика застосування дистанційного формату у минулому	<ul style="list-style-type: none"> • Специфіка підготовки (необхідність практичної підготовки фахівців)

Джерело: **Державна служба якості освіти України.**

Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 17. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

Освітні втрати

Освітні втрати — це прогалини у знаннях і навичках, які виникають у здобувачів під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчання

Причини

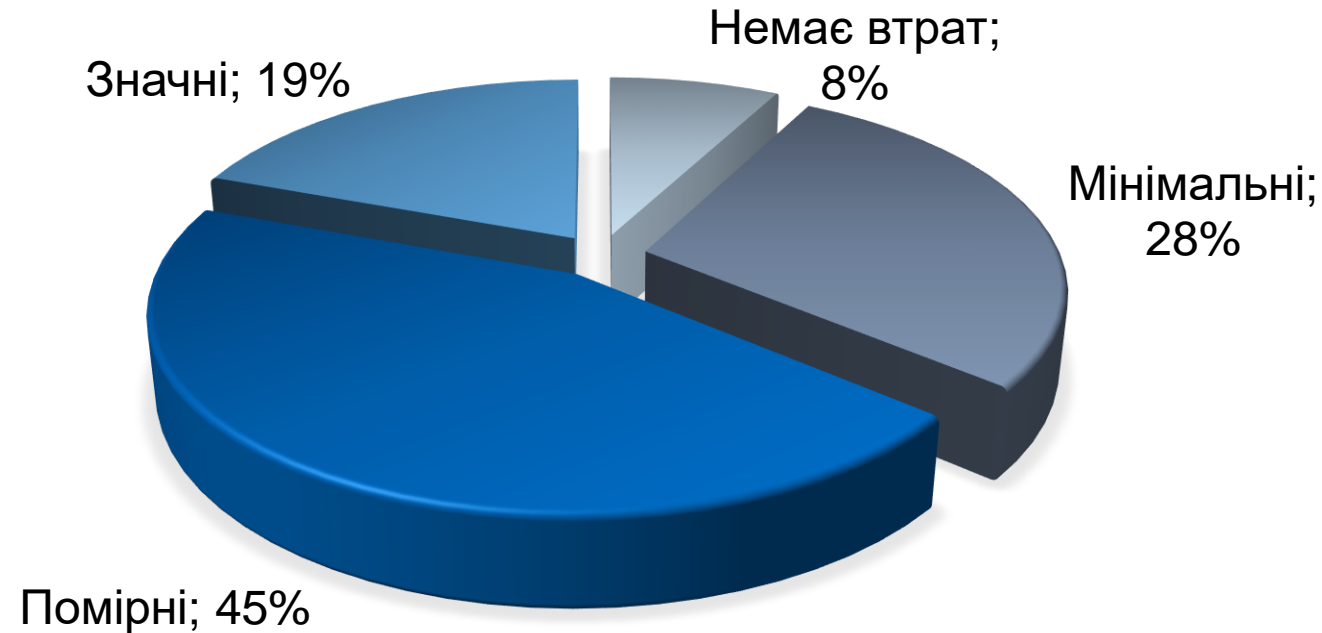
- тривалі пропуски занять через хворобу та особисті проблеми
- масштабні суспільні потрясіння та надзвичайні події, які обумовлюють зупинку освітнього процесу (війна, пандемія, надзвичайні ситуації природного характеру)

Джерело: Аналітичний Центр Cedos.

Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації. 2022. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zapyska_osvitni-vtraty.pdf

Рівень освітніх втрат, спричинених війною, у ЗВО (відповіді викладачів)

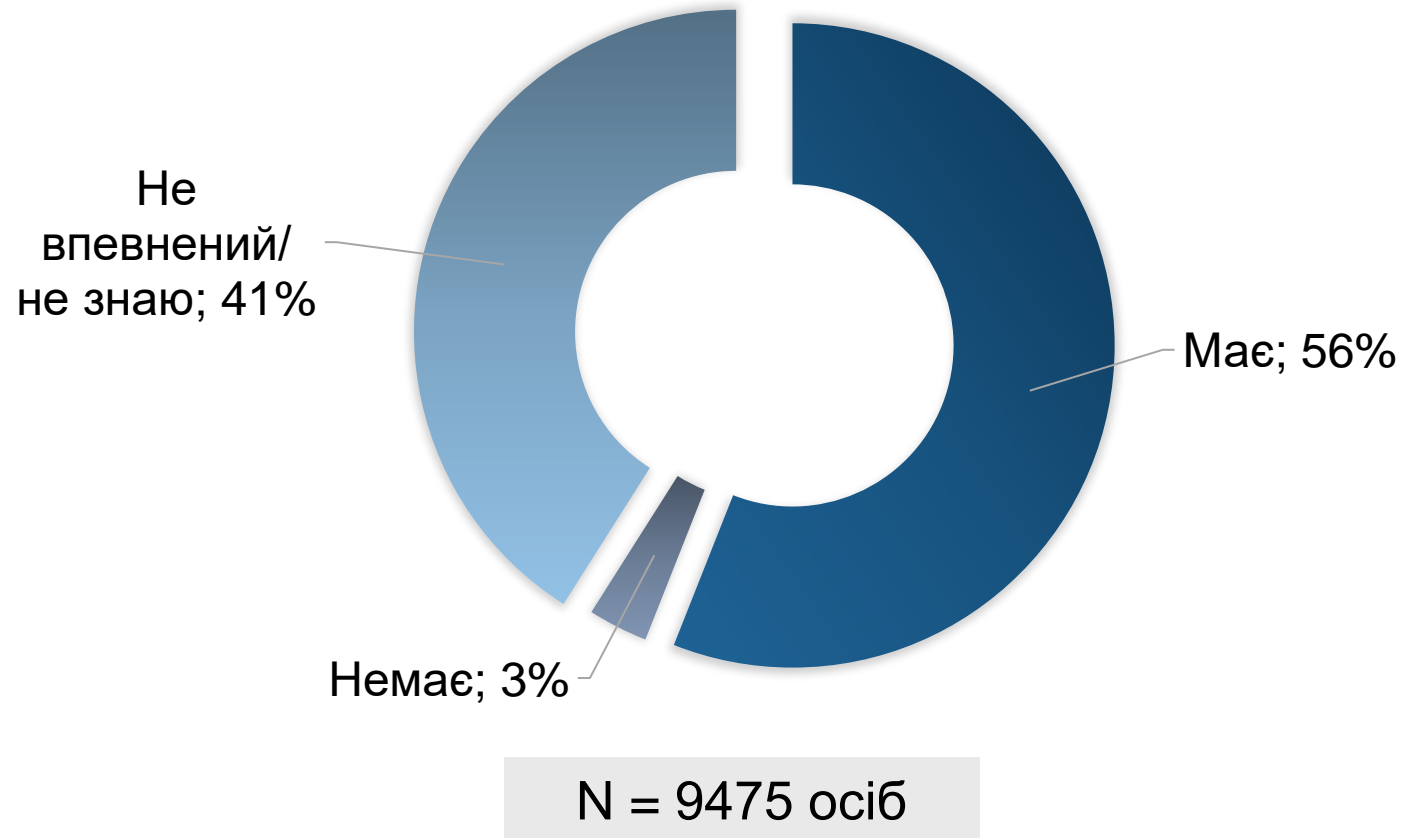

N = 9475 осіб

Джерело: Державна служба якості освіти України.

Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 25. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

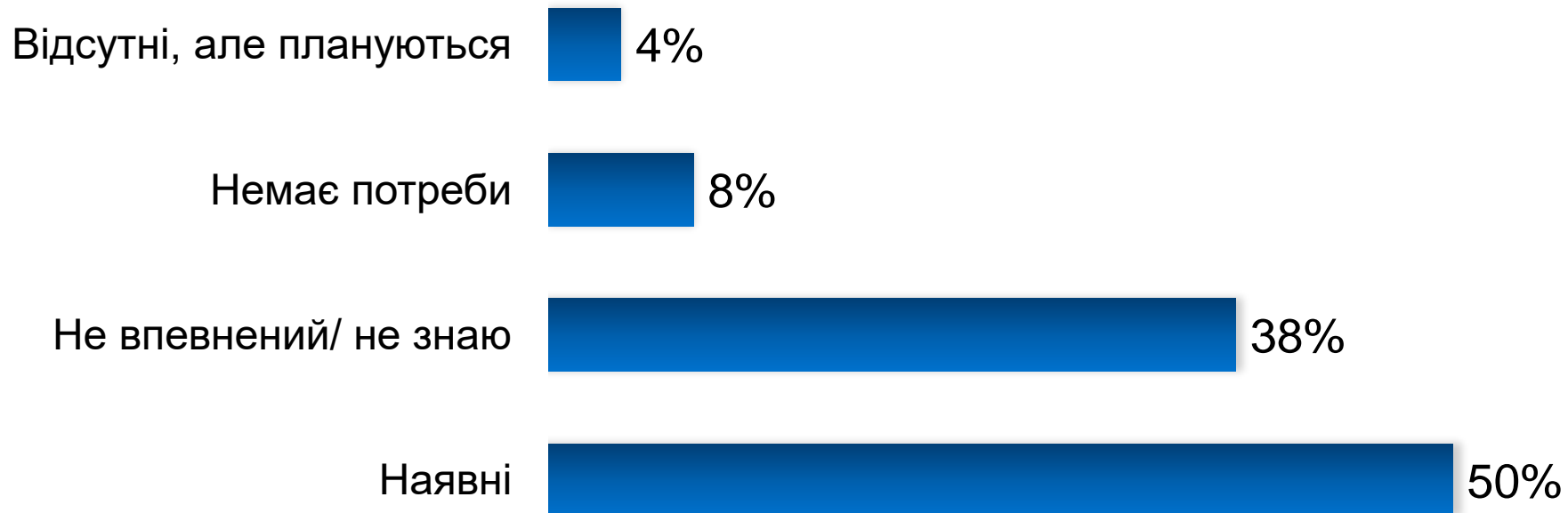
Наявність у ЗВО стратегії подолання освітніх втрат (відповіді викладачів)

Джерело: **Державна служба якості освіти України.**

Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 27. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

Наявність у ЗВО компенсаторних заходів для подолання освітніх втрат (відповіді викладачів)

N = 9475 осіб

Джерело: **Державна служба якості освіти України.**

Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап). С. 27. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf

Зростання ролі психологічних служб

22%

Згідно з глобальними оцінками ВООЗ, 1 з 5 осіб (22%), які проживають у зоні конфлікту, мають психічні розлади

15млн

За оцінками МОЗ, на даний момент війни й надалі психологічної підтримки буде потребувати близько 15 млн українців

1,5млн

За оцінками ЮНІСЕФ, 1,5 млн дітей в Україні мають ризик депресії, тривоги, посттравматичного стресового розладу та інших психічних захворювань

50%

Згідно з результатами опитування соціологічної групи «Рейтинг», майже 50% оцінюють свій емоційний стан як дуже напружений або напружений

Джерело: **Всесвітня організація охорони здоров'я**. Amid a year of relentless war, WHO Regional Director for Europe strengthens commitment for mental health services during visit to Ukraine. URL: <https://www.who.int/europe/news/item/16-02-2023-amid-a-year-of-relentless-war--who-regional-director-for-europe-strengthens-commitment-for-mental-health-services-during-visit-to-ukraine>; **Міністерство охорони здоров'я України**. Вплив війни на психічне здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vpliv-vijni-na-psihichne-zdorovya-kolosalni-viktor-lyashko>; **ЮНІСЕФ**. War in Ukraine pushes generation of children to the brink, warns UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/war-ukraine-pushes-generation-children-brink-warns-unicef>; **Соціологічна група «Рейтинг»**. 24 загальнонаціональне опитування «Україна в умовах війни». Насстрої та економічне становище населення (5-7 вересня 2023). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvadcyat_chetverte_zagalnonac_onalne_opituvanny_ukra_na_v_umovah_v_yni_nastro_ta_ekonom_chne_stanovi.html

Руйнування інфраструктури та вимушене переміщення закладів вищої освіти

Руйнування та пошкодження ЗВО

4 заклади повністю зруйновані
117 ЗВО зазнали пошкоджень
у **19** регіонах України

24.11.2024

**Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна**

*Джерело: **Міністерство освіти і науки України.**
Saveschools.in.ua. URL: <https://saveschools.in.ua>*

Руйнування та пошкодження ЗВО

Джерело: **Міністерство освіти і науки України.**

Saveschools.in.ua. URL: <https://saveschools.in.ua>

Переміщені ЗВО, з 2014

Починаючи з 2014 р.,
переміщено:

- **29** ЗВО
- **64** відокремлених структурних підрозділи ЗВО

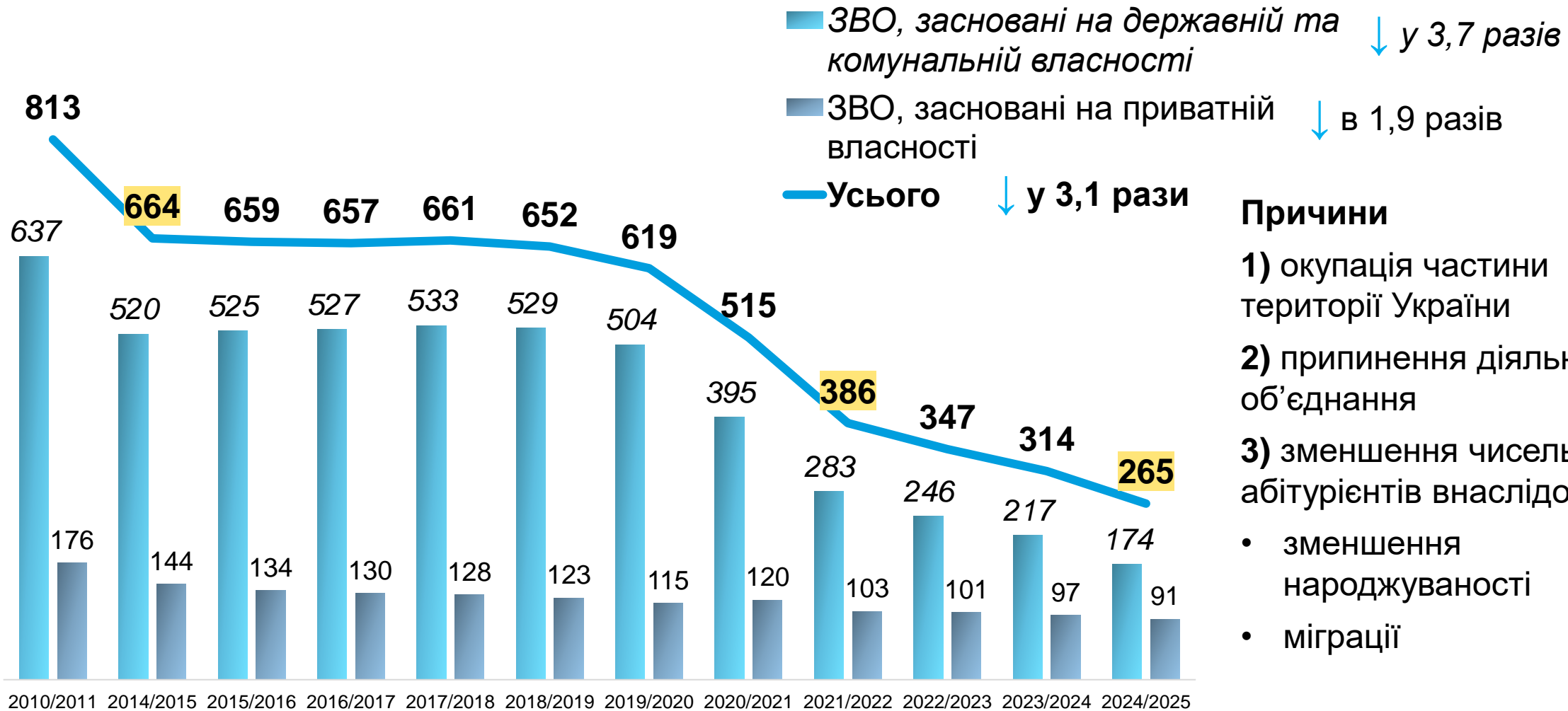
Джерело: **Міністерство освіти і науки України.**

Освіта і наука України в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. С. 39-40.

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

**Вплив війни на контингент
здобувачів та чисельність науково-
педагогічних працівників**

Кількість українських ЗВО, 2010-2024 рр.

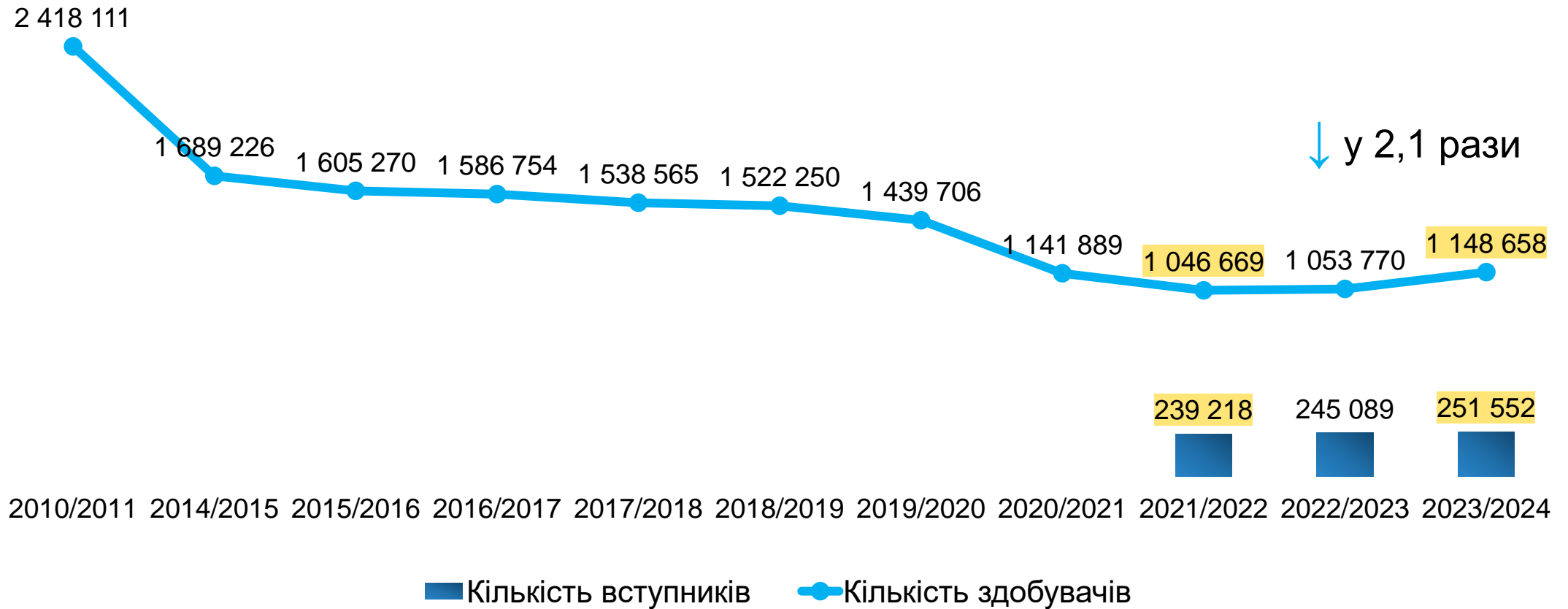
Причини

- 1) окупація частини території України
- 2) припинення діяльності та об'єднання
- 3) зменшення чисельності абітурієнтів внаслідок:
  - зменшення народжуваності
  - міграції

Джерело: **Державна служба статистики України**. URL: [https://www.ukrstat.gov.ua/](https://www.ukrstat.gov.ua;);

МОН. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/11/1_vynnyczykj-sharov-bolonska-konferencziya-2024-11-07.pdf

Чисельність здобувачів вищої освіти, 2010-2024 рр.

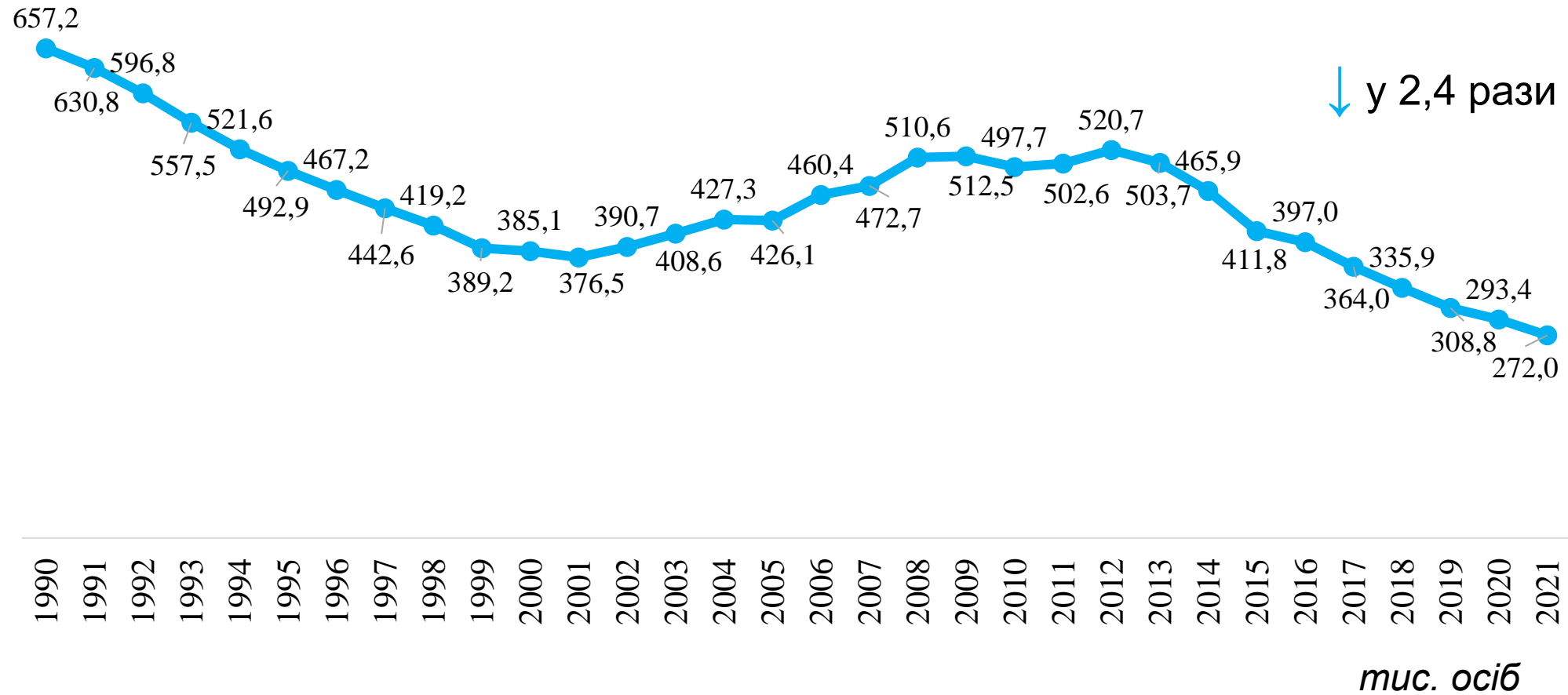

Джерело: **Державна служба статистики України.**

URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

Народжуваність в Україні, 1990-2021 рр.

Джерело: Державна служба статистики України.

URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

Міграція за кордон

Світовий Банк
Травень 2022

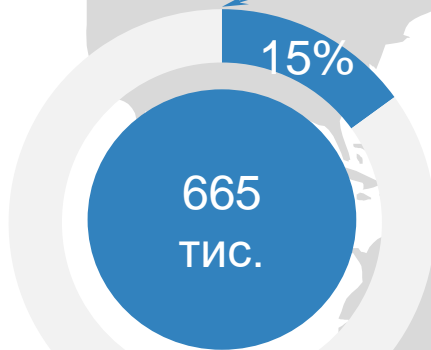

українців
виїхали за
кордон

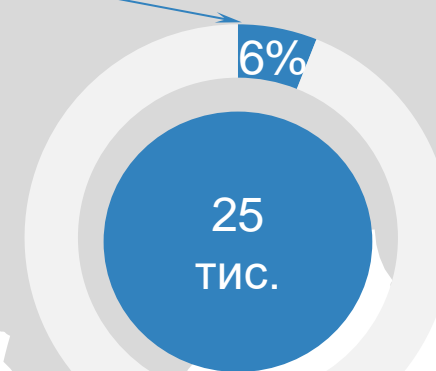
Управління Верховного комісара
ООН у справах біженців,
Листопад 2024

6 785 900 українців мали
статус біженців за кордоном

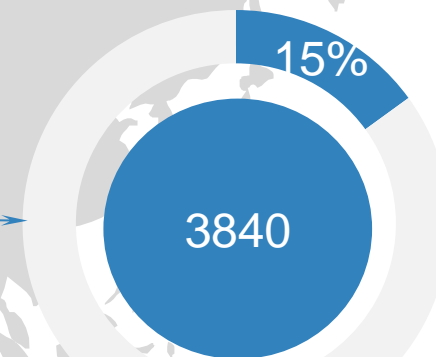
з НИХ

здобувачі та учні

освітяни

НПП ЗВО

Джерела: **Світовий Банк. Аналітичний звіт. Education: Impact of the War in Ukraine. 2022.** URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwjY64BhCaARIsAlfc7Yax8l1NLEkog7HXCEo2jRrc0eUmGxW9J4qdiQqohfQjfkmwQqHLSgsaAgaSEALw_wcB;

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>;

Міністерство освіти та науки України. Інформаційно-аналітична довідка про можливості провадження суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ їх професійної діяльності в умовах воєнного стану, в тому числі наукової діяльності молодих вчених. URL: <https://mon.gov.ua/nauka/nauka-2/informatsiyno-analitichni-materiali>

Кількість здобувачів з України, яких прийняли до себе європейські країни, липень 2022

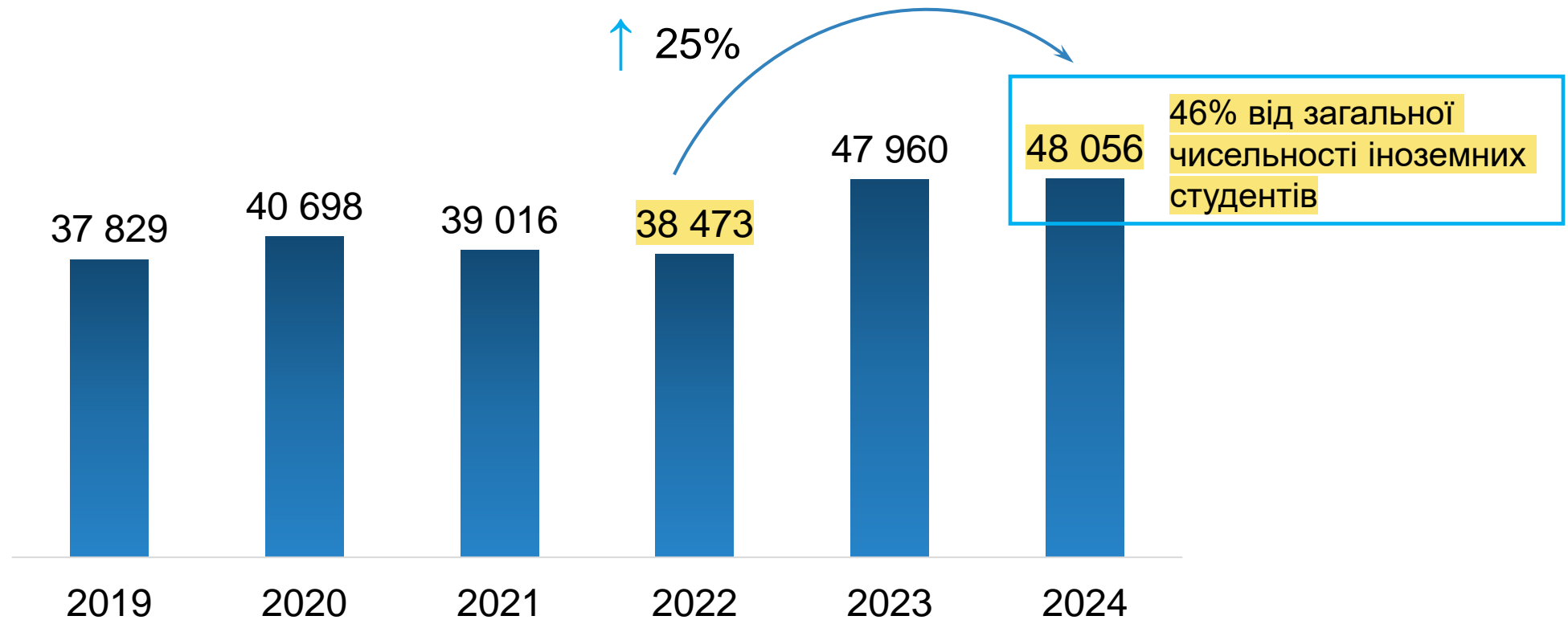
За результатами опитування Національних Ректорських Конференцій

Джерело: **Асоціація Європейських Університетів.**

Support to Ukrainian higher education. Survey of national rectors' conferences. 4 July, 2022. P. 9. URL:
https://www.eua.eu/downloads/publications/presentation_support%20to%20ukrainian%20he_ vers20-09-2022.pdf

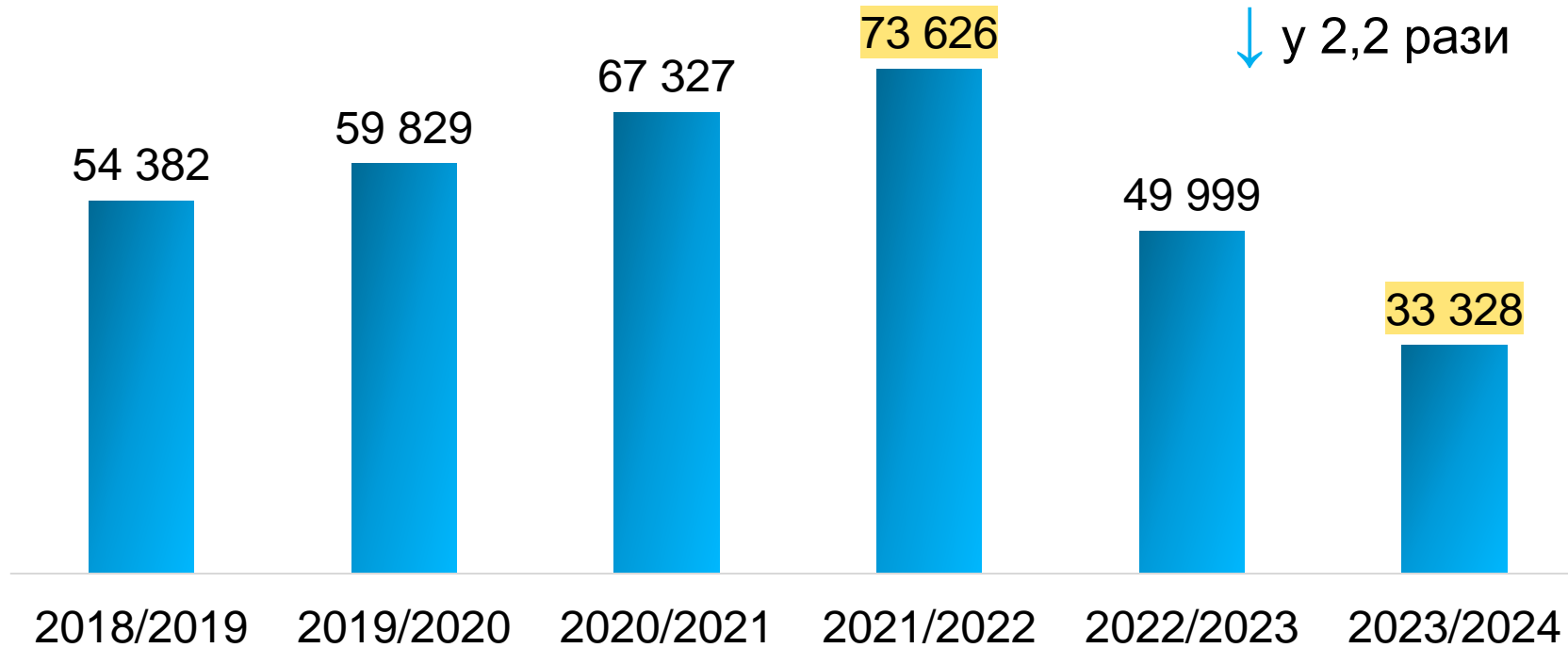
Чисельність української молоді, яка навчалася в польських ЗВО

Джерело: **Польське національне агентство з академічних обмінів.**

Institute of International Education. Project Atlas. Poland. URL: <https://www.iie.org/research-initiatives/project-atlas/explore-data/poland-2/>

Кількість студентів-іноземців, які навчалися в ЗВО, 2018-2024 рр.

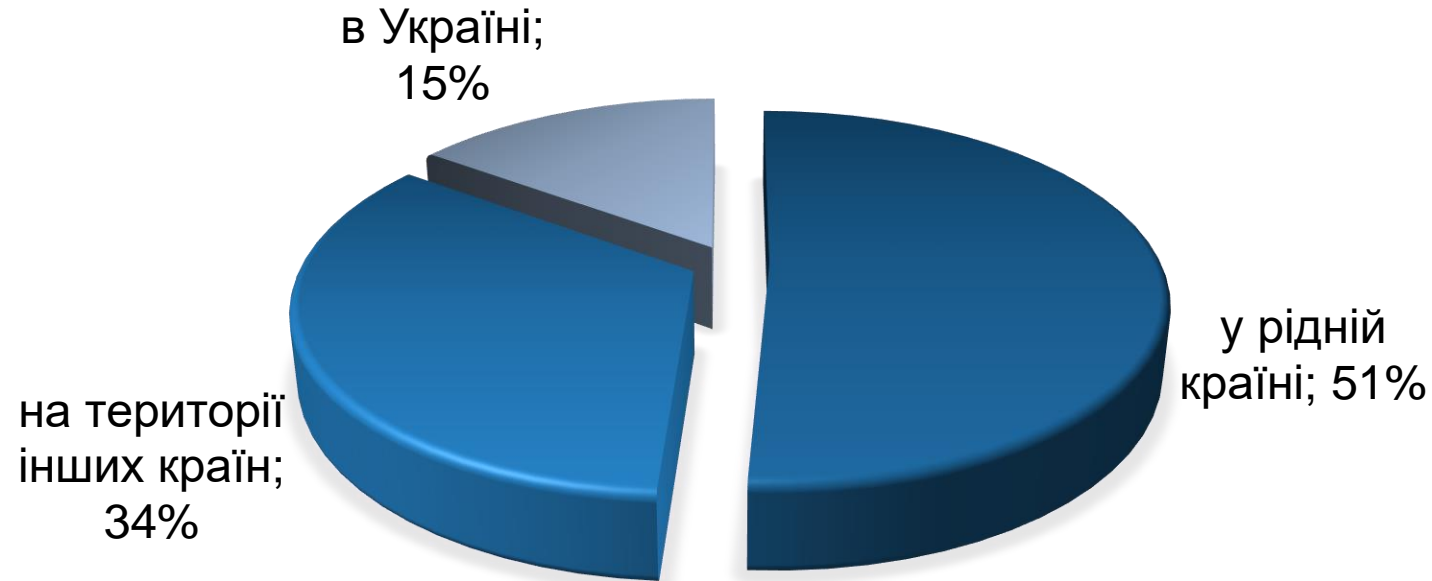

Джерело: **Державна служба статистики України.**
URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

Кількість студентів-іноземців у ЗВО на початок 2023/2024 н.р. за країнами з яких вони прибули

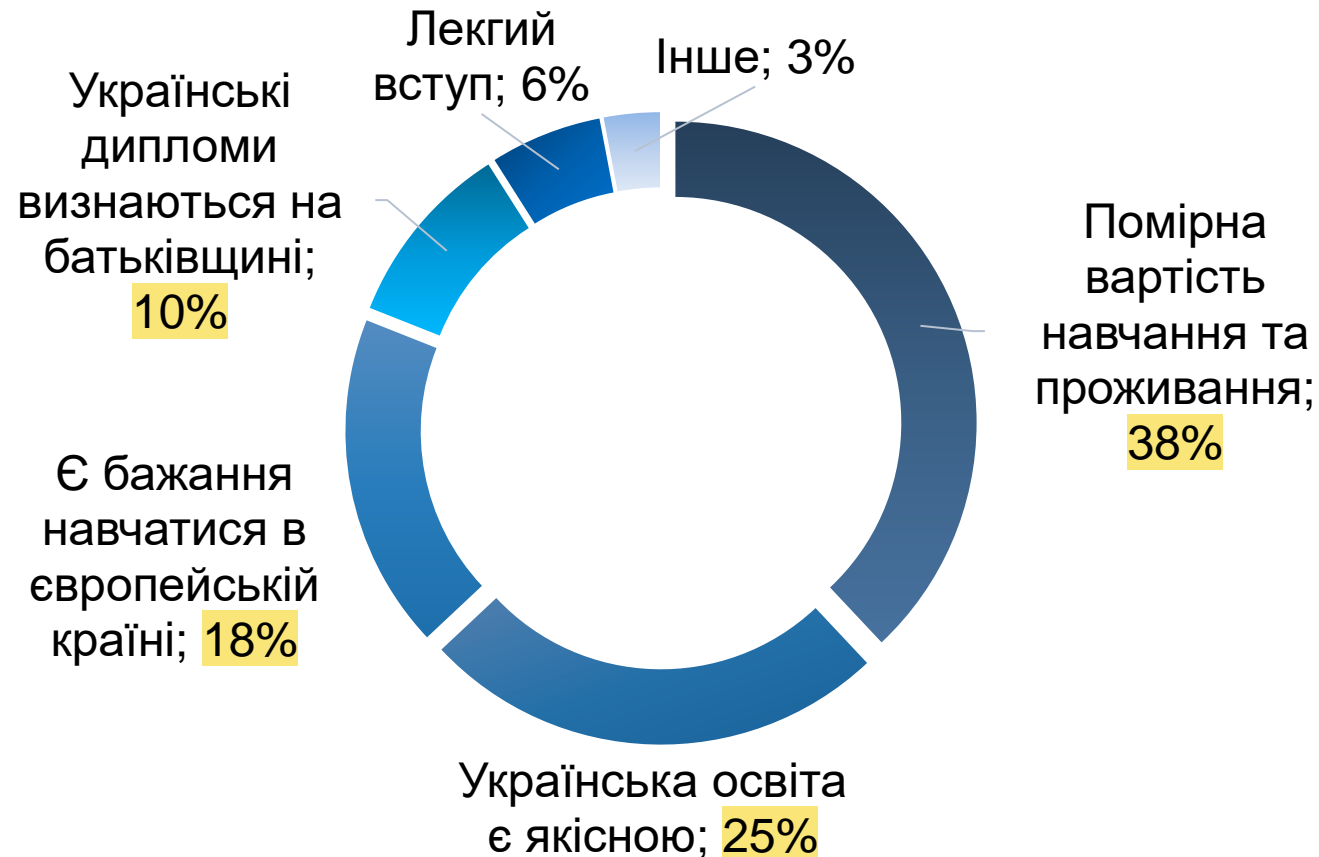
Країна, на території якої знаходяться іноземні студенти під час воєнного стану, 2022-2023

Джерело: Український державний центр міжнародної освіти.

Іноземні студенти в Україні під час війни (2022-2023). За загальною редакцією О.О. Шаповалової. Київ: Млин media. 2023. С. 55. URL: https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/ukr_Book_2023_compressed.pdf

Чинники, які впливають на вибір іноземними студентами українських закладів вищої освіти

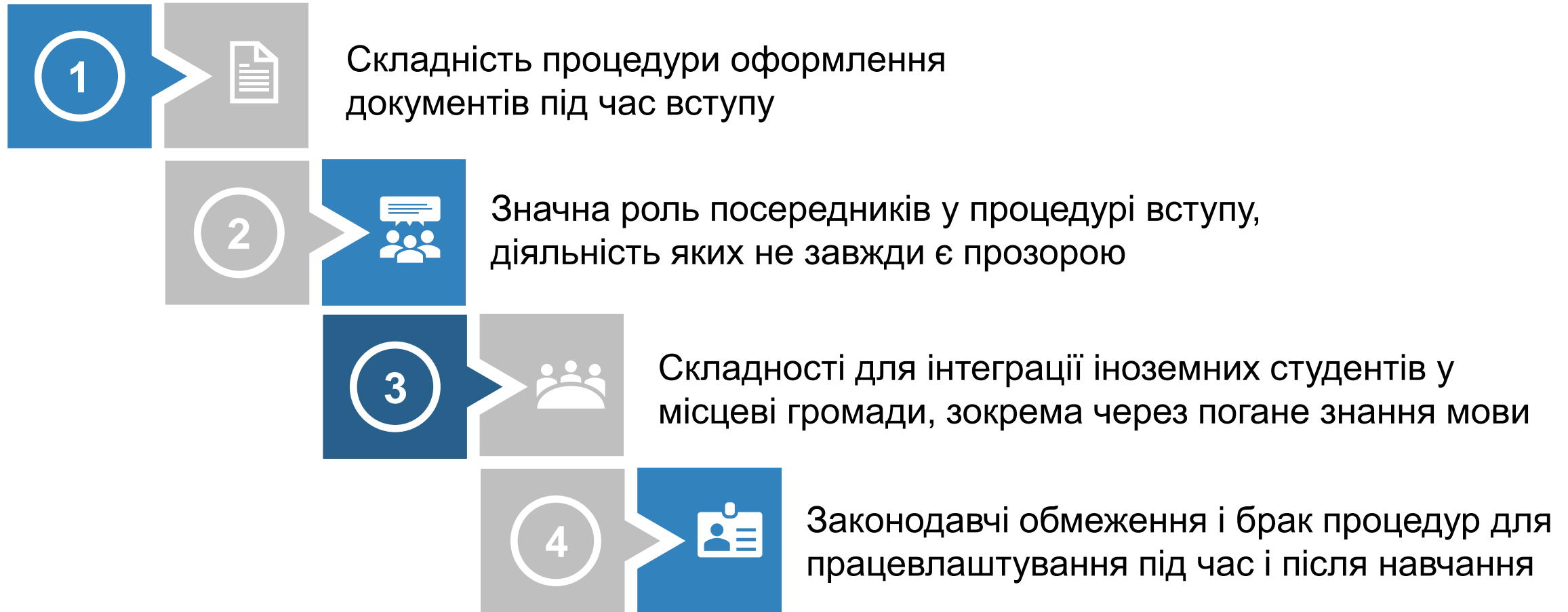

Джерело: **Український державний центр міжнародної освіти.**

Іноземні студенти в Україні під час війни (2022-2023). За загальною редакцією О.О. Шаповалової. Київ: Млин media. 2023. С. 26. URL: https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/ukr_Book_2023_compressed.pdf

Виклики, з якими стикаються іноземці під час вступу та навчання в українських ЗВО, 2021

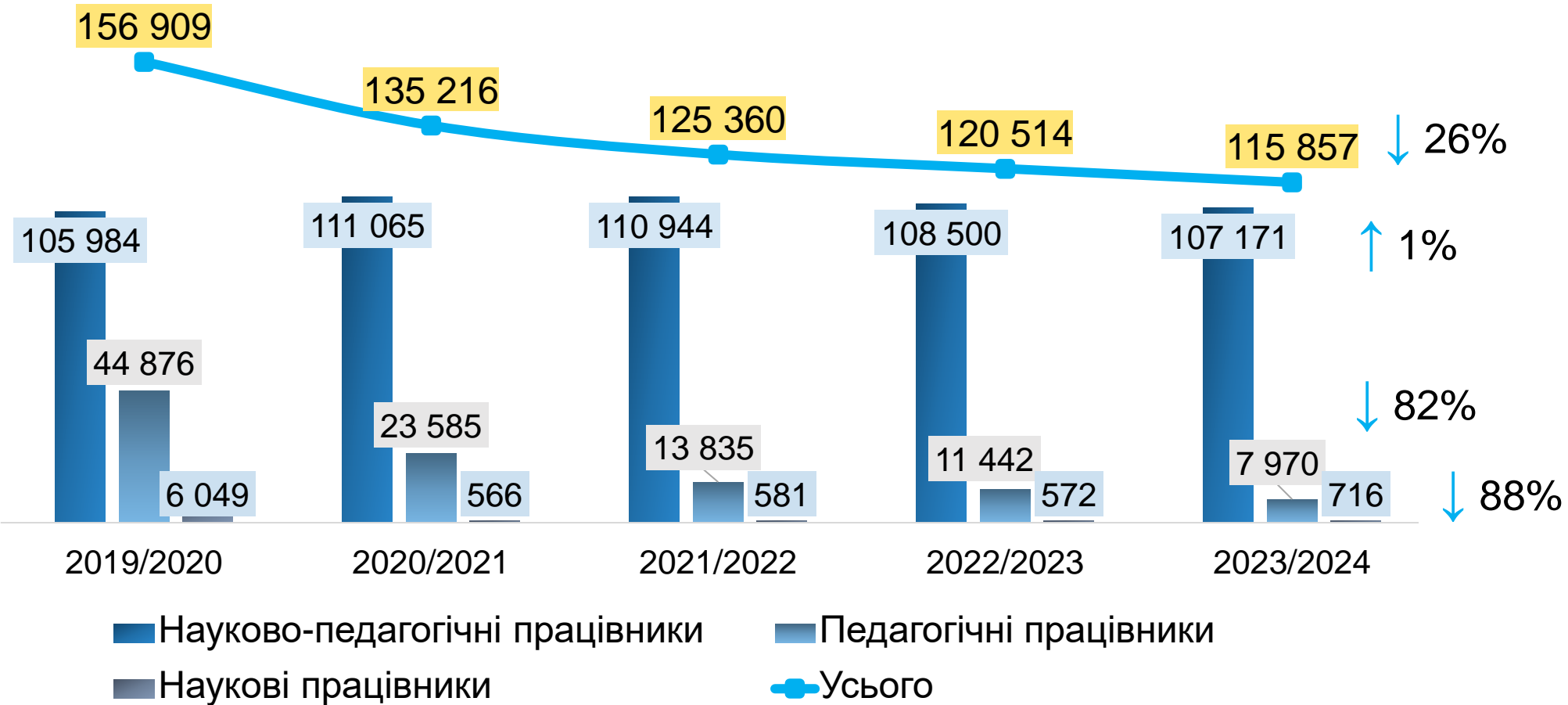

Джерело: Аналітичний Центр Cedos.

Лазаренко В., Слободян О. Іноземне студентство в Україні: (не)узгодженість політик: дослідницький звіт. 2021.

С. 4-5. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/doslidzhennya-inozemnogo-studentstva-v-ukrayini.pdf>

Чисельність науково-педагогічних, педагогічних і наукових працівників ЗВО, 2019-2024 рр.

Причини

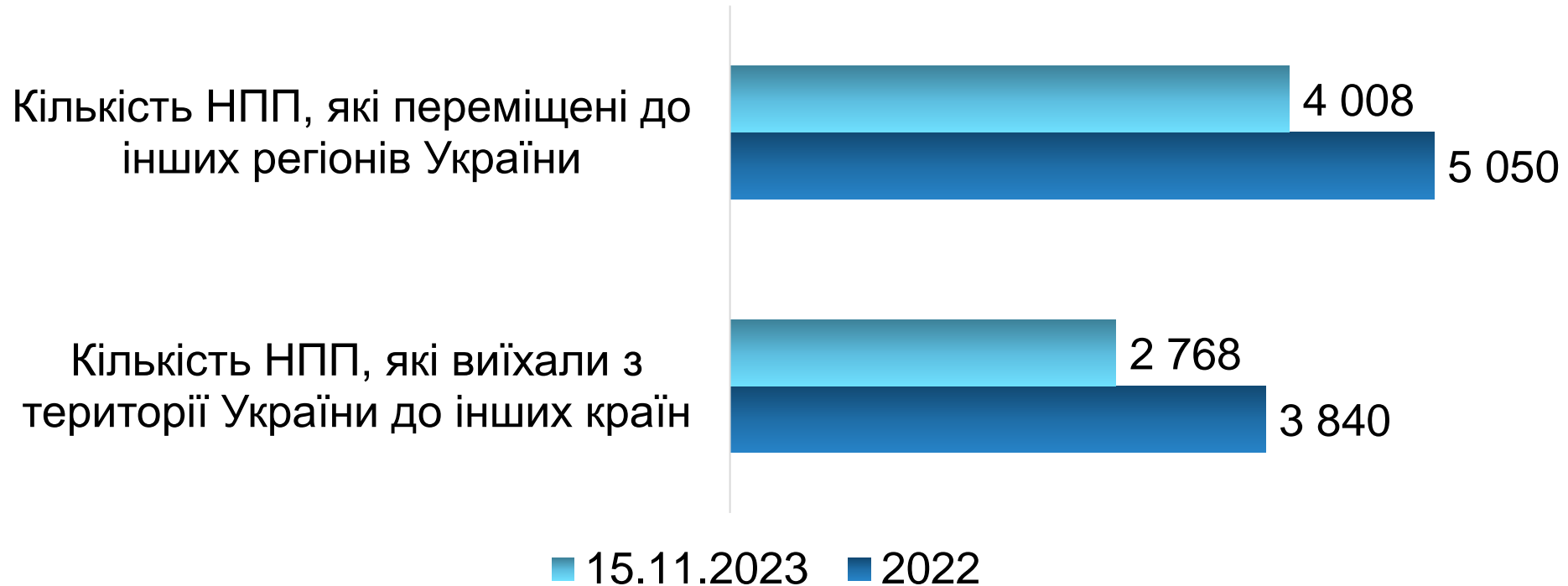
- 1) зменшення кількості ЗВО
- 2) зменшення чисельності здобувачів
- 3) міграція

Втрати наукового кадрового потенціалу ЗВО, пов'язані із агресією РФ, 15.11.2023

Втрати	осіб
Кількість викладачів, які перебувають на службі в Збройних Силах України	434
Кількість викладачів, які перебували на службі в Збройних Силах України та загинули під час виконання службових обов'язків	9
Кількість викладачів, які загинули в результаті військових дій	27
Кількість викладачів, які знаходяться на тимчасово окупованих територія	270
Усього	740

Джерело: **Міністерство освіти та науки України**. Інформація про втрати наукового кадрового потенціалу закладу вищої освіти/наукової установи, пов'язані із агресією російської федерації (заклади вищої освіти). URL: <https://mon.gov.ua/nauka/nauka-2/informatsiyno-analitichni-materiali>

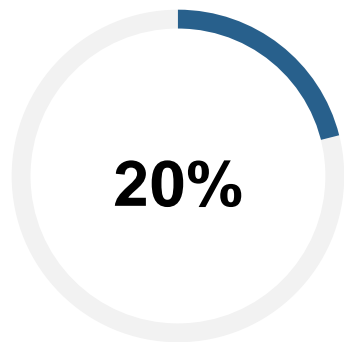
Чисельність викладачів, які перебували за кордоном та які переміщені до інших регіонів України

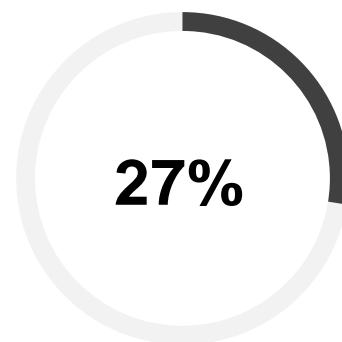
Джерело: Міністерство освіти та науки України. Інформаційно-аналітична довідка про можливості провадження суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ їх професійної діяльності в умовах воєнного стану, в тому числі наукової діяльності молодих вчених; Інформація про стан організації праці наукових/науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти/наукової установи в умовах воєнного стану (заклади вищої освіти). URL: <https://mon.gov.ua/nauka/nauka-2/informatsiyno-analitichni-materiali>

Фінансування освіти

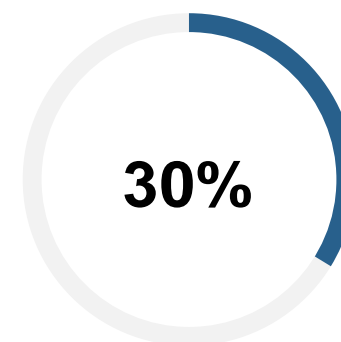
Фінансові складності ЗВО у 2022 р.

перебої у
виплаті
заробітної
плати

перерви у
перерахуванні
стипендій
здобувачам

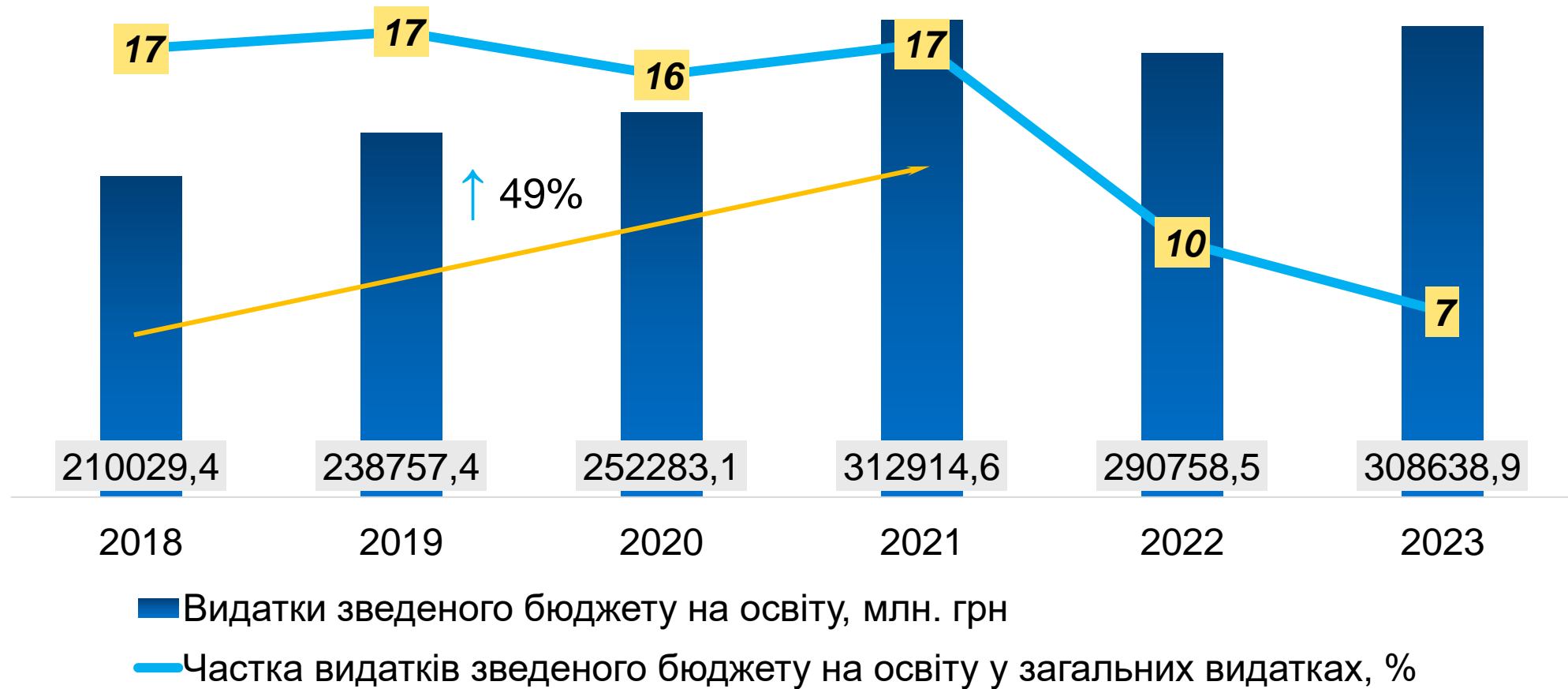
втрати доходів від
оплати навчання
здобувачами
контрактної форми

Червень – серпень 2022

Джерело: Міністерство освіти і науки України.

Оцінювання потреб вищої освіти України. Первинний аналіз 25 червня – 04 серпня 2022. С. 3. URL:
https://osvita.ua/doc/files/news/870/87068/ukraine_higher_education_initial_report.pdf

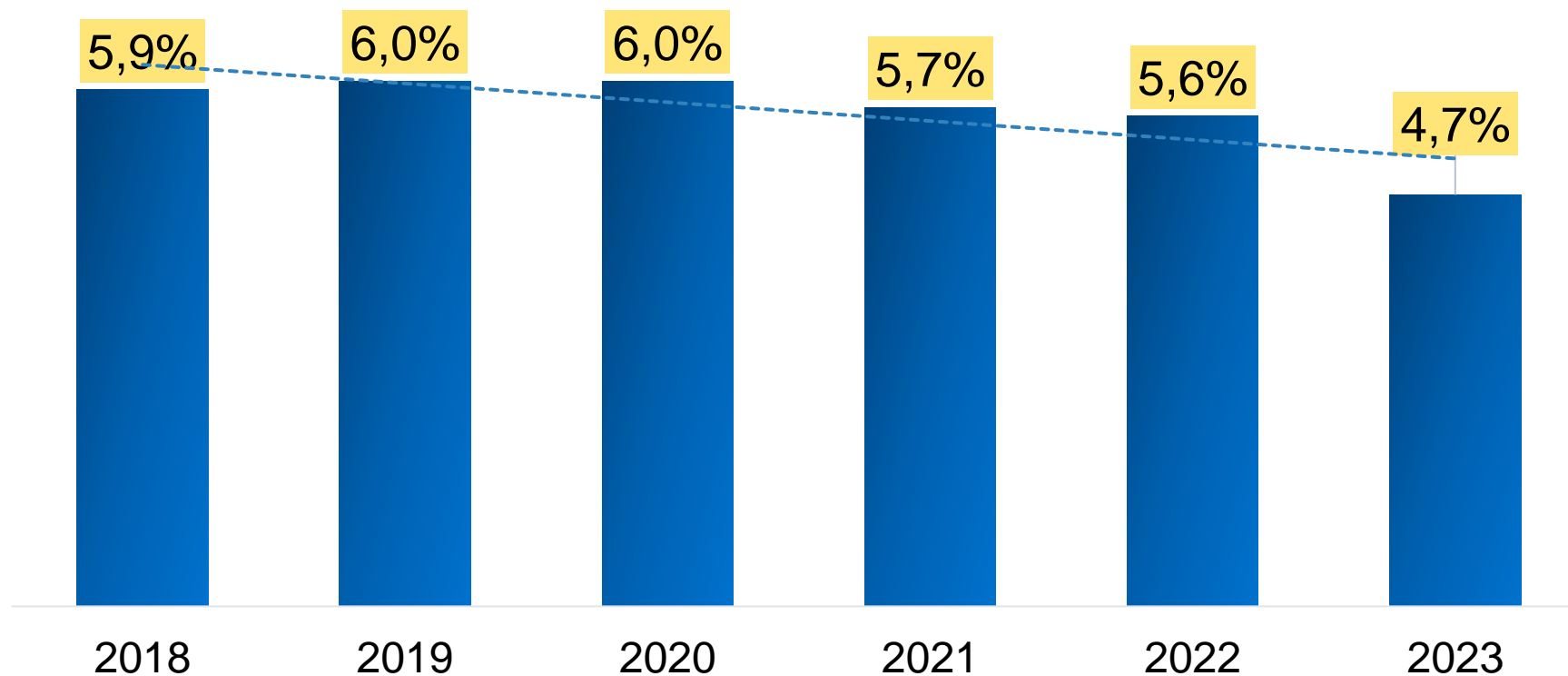
Видатки зведеного бюджету на освіту, 2018-2023 рр.

Джерело: **Міністерство фінансів України.**

URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/>

Частка видатків зведеного бюджету на освіту у ВВП, 2018-2023 рр.

Джерело: **Міністерство фінансів України.**
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/>

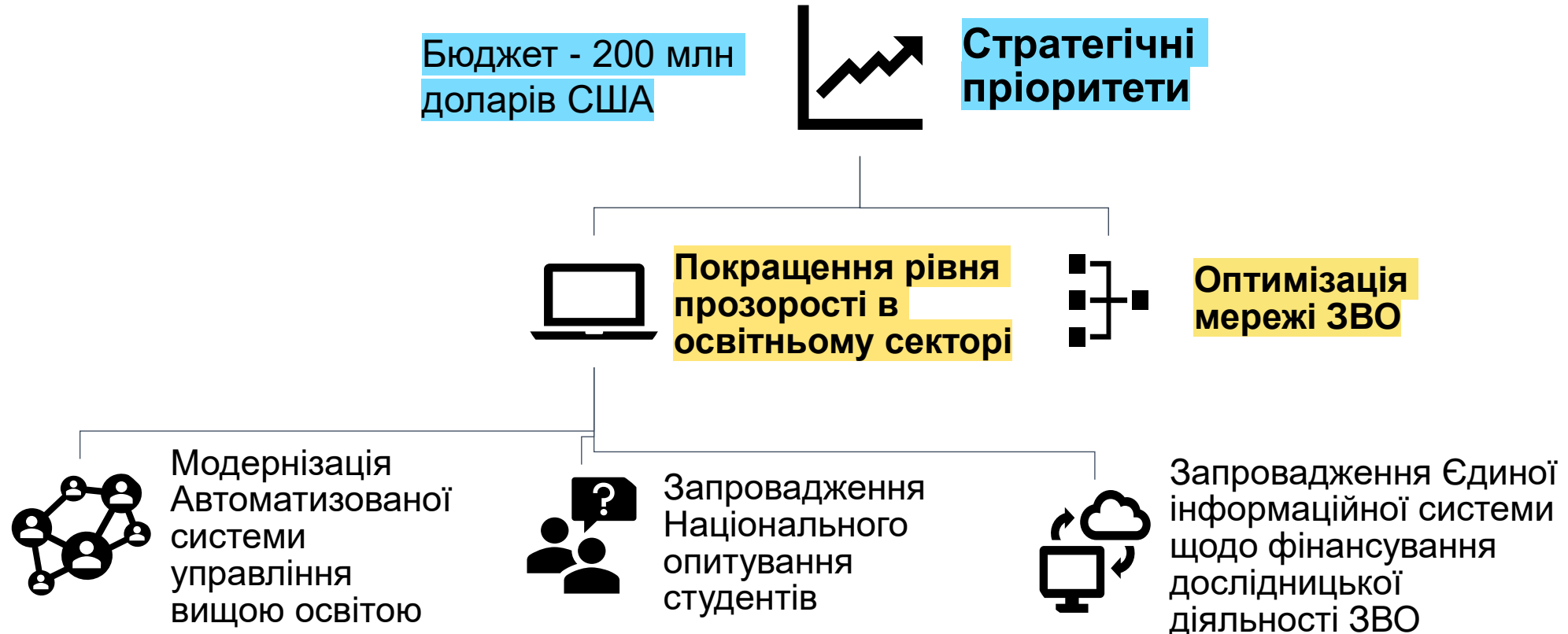
Тренди та візії розвитку вищої освіти України у міжнародних та національних стратегічних документах

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки

Стратегічні напрями розвитку вищої освіти

Інтеграція до Європейського простору вищої освіти	удосконалення системи ВО відповідно до принципів Болонського процесу гармонізація стандартів із міжнародними кваліфікаційними рамками розвиток мобільності студентів і викладачів
Підвищення якості освіти	запровадження студентоцентрованого підходу розвиток внутрішніх систем забезпечення якості інтеграція наукових досліджень в освітній процес
Цифровізація	розширення доступу до сучасних цифрових інструментів навчання створення інфраструктури для дистанційного навчання
Інтернаціоналі- зація	залучення іноземних студентів інтеграція українських закладів у міжнародну освітню систему удосконалення знань іноземних мов у студентів і викладачів
Фінансова автономія та ефективність	оптимізація управління ресурсами та розширення фінансової автономії залучення альтернативних джерел фінансування
Інклюзивність та доступність освіти	підтримка вразливих категорій здобувачів освіти адаптація інфраструктури для осіб з особливими потребами

Проект Світового Банку «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» (2021-2026)

Джерело: **Світовий Банк.**

Ukraine Improving Higher Education for Results Project. URL: <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/project-detail/P171050>

Візія майбутнього освіти і науки (МОН, 2023)

Основні пріоритети діяльності

Кінцева мета:

ЗВО є середовищами, які забезпечують максимальні можливості для самореалізації кожного громадянина, а Україна визнана державою високоякісної освіти і наукових інновацій світового рівня

Створення інклюзивного освітнього середовища

- Модернізація інфраструктури ЗВО для забезпечення рівного доступу, включно для вразливих груп населення
- Розширення можливостей для самореалізації здобувачів і викладачів

Інтеграція у міжнародний освітній простір

- Розвиток академічної мобільності, спільних освітніх програм і партнерств із закордонними університетами
- Визнання українських освітніх кваліфікацій у Європі та світі

Підвищення якості освіти

- Оновлення змісту освітніх програм з урахуванням сучасних наукових досягнень
- Забезпечення чесного та прозорого вступу до університетів
- Формування нових компетентностей, які відповідають викликам глобалізації та ринку праці

Підтримка викладачів

- Забезпечення конкурентних заробітних плат для викладачів
- Розвиток лідерських, наукових та викладацьких компетентностей

Автономія та ефективне управління

- Розширення автономії ЗВО з одночасним забезпеченням підзвітності та прозорості
- Впровадження нових моделей фінансування, таких як гранти і соціальні стипендії

Виклики у вищій освіті відповідно до Звітів Європейської Комісії щодо підготовки України до вступу в ЄС

- **Недостатнє фінансування**, що обмежує модернізацію інфраструктури та впровадження інновацій
- **Неефективні механізми розподілу коштів**, зокрема відсутність конкурсного відбору проєктів
- **Відтік талантів**, нерозвиненість механізмів залучення фахівців з діаспори
- **Нерівномірність якості освіти між університетами**, невідповідність освітніх програм сучасним викликам ринку праці та вимогам інноваційної економіки
- **Складнощі у впровадженні реформ**
- **Обмежена інтеграція науки та освіти**
- **Доступність освіти** залишається проблемою для вразливих груп населення
- **Технологічна база є недостатньо розвинутою**, що стримує цифровізацію освітніх процесів та інтеграцію сучасних технологій у навчання
- **Недостатня міжнародна інтеграція**, рівень залучення до міжнародної освітньої та наукової співпраці залишається нижчим за середньоєвропейський

Перспективи розвитку вищої освіти України – можливі сценарії

Оптимістичний сценарій: відновлення з міжнародною підтримкою

Передумови

- Швидке завершення війни або значне послаблення бойових дій
- Відсутність блекаутів
- Міжнародна підтримка через фінансування, гранти та допомогу
- Прискорення реформ
- Нова операціоналізація реалізації стратегії розвитку вищої освіти
- Залучення приватного сектору до науково-дослідної діяльності через створення державно-приватних партнерств

Перспективні показники розвитку

- Відновлено понад 70% пошкоджених об'єктів наукової та освітньої інфраструктури
- Україна стає повноправним учасником Erasmus Charter, Horizon Europe, European Research Area
- Витрати на науку зростають до 1% ВВП
- Рівень інноваційного розвитку досягає 50–60% від середнього показника ЄС
- Повернення до 70% НПП і студентів, що виїхали за кордон
- Заробітна плата в освіті вище від середньої заробітної плати в економіці України
- Повне впровадження системи відкритої науки для забезпечення доступу до освітніх та наукових ресурсів

Фактори впливу

- Зростання ВВП та видатків на освіту
- Важлива роль міжнародних партнерів у відновленні сектору освіти та науки
- Акцент на регіональних стратегічних програмах, які стимулюють розвиток інноваційних кластерів
- Підвищення довіри до української вищої освіти з боку населення, бізнесу
- Розроблення нових моделей оплати праці НПП на основі результатів праці
- Підвищення престижності в українському суспільстві професій викладача та науковця
- Запровадження ефективної системи інституційної акредитації
- Фінансова автономія ЗВО

Песимістичний сценарій: системна криза через тривалу війну

Передумови

- Затяжна війна з новими хвилями руйнувань освітньої інфраструктури АБО завершення війни на несприятливих для України умовах
- Обмежена міжнародна допомога через виснаження донорів та геополітичну нестабільність
- Відсутність комплексних реформ і брак ресурсів для відновлення
- Пасивність управлінської спільноти університетів, нерозуміння викликів й опір реформам

Перспективні показники розвитку

- Значна частина освітніх і наукових об'єктів залишається зруйнованою (до 50%), у деяких регіонах – до 70%
- Україна майже не бере участі в європейських програмах через слабку інституційну спроможність
- Витрати на науку залишаються на рівні 0,2-0,3% ВВП
- Рівень інноваційного розвитку знижується – нижче 30% від середнього показника ЄС
- Масова міграція НПП, молодих науковців і студентів, що послаблює науковий потенціал країни
- Заробітна плата в освіті знижується (залишається однією з найнижчих в економіці України)

Фактори впливу

- Освітньо-наукова система працює лише завдяки локальним ініціативам, маючи обмежені ресурси
- Секторальний занепад, зокрема у високотехнологічних галузях
- Ручне управління у секторі вищої освіти, зниження рівня автономії в усіх вимірах
- Слабка співпраця між МОН та ЗВО
- Держава ігнорує викладачів і науковців, які опинилися в умовах внутрішнього переміщення або за кордоном

Оптимальний / більш реалістичний сценарій: відновлення під час війни

Передумови	Перспективні показники розвитку	Фактори впливу
<ul style="list-style-type: none"> • Війна триває у формі затяжного конфлікту, що обмежує доступ до ресурсів і ускладнює реформи • Продовження міжнародної підтримки, але в обмежених обсягах через глобальні економічні виклики • Повільне відновлення економіки, що дозволяє лише часткове фінансування науки й освіти • Часткова успішність реформ	<ul style="list-style-type: none"> • Відновлено близько 50% пошкоджених освітніх і наукових об'єктів • Участь у європейських програмах поступово зростає • Повільне розширення участі в програмах ЄС, що фінансують реконструкцію дослідницької інфраструктури • Витрати на науку поступово зростають до 0,5% ВВП • Рівень інноваційного розвитку досягає 40% від середнього показника ЄС • Зберігається тенденція помірною виїзду за кордон, але завдяки міжнародним програмам утримується частина молодих дослідників • Часткове повернення тих, які виїхали за кордон, завдяки сприятливим умовам • Заробітна плата в освіті зростає більшими темпами, ніж в середньому по економіці	<ul style="list-style-type: none"> • Зусилля спрямовані на мобілізацію внутрішніх ресурсів і використання доступних міжнародних грантів • Відновлення в обмежених масштабах, з пріоритетом для найбільш постраждалих регіонів/закладів • Поступове підвищення довіри до української вищої освіти з боку населення та бізнесу

Дякуємо за увагу!

Світлана Цимбалюк,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Ірина Дегтярьова,
Варшавська школа економіки

4 грудня 2024 р.